

Narod, samoodločba in mednarodnost

TOMÁŠ GARRIGUE MASARYK

IZVLEČEK

Pravo narodov je zelo nezadostno formulirano v modernih ustavah in zakonih (Masaryk govori o času pred prvo svetovno vojno - V. R.). Materinski jezik je kot posrednik sporazumevanja intimno spojen z mišljenjem, čustvovanjem in z vsem duhovnim in kulturnim življenjem posameznikov in narodov. Samo če etiko - ljubezen do bližnjega - posvečuje prava, čista, nepolitična religija, samo tedaj demokracija politiko dojema sub specie aeternitatis in taka politika je možna samo na temelju Jezusovega evangelija. Resnična federacija narodov bo nastala šele, ko se bodo narodi svobodno sami združili. V to smer se razvija Evropa. Program zaveznikov (v prvi svetovni vojni - V. R.) popolnoma ustreza temu razvoju: svobodni in osvobojeni narodi se organizirajo po potrebah v večje celote in s tem se organizira ves kontinent. Po programu zaveznikov morajo biti mali narodi in države politično in socialno upoštevani enako kot veliki narodi in države, ker je mali narod enaka polnopravna kulturna individualnost kot veliki narod. Moderni humanitizem priznava pravice manj močnega. Narodi so naravni organizmi človeštva. Človeštvo ni nekaj nadnarodnega, to je skupna organizacija posamičnih narodov.

Ključne besede: samoodločba, nrvnost, Jezus, federacija narodov, mali narod, moderni humanitizem, Evropa, človeštvo

ABSTRACT

SELF-DETERMINATION OF NATIONS AND INTEGRATION

The law of nations is rather inadequately formulated in modern constitutions and laws (Masaryk is addressing the period before the First World War - V. R.). The mother tongue is a vehicle of communication, intimately associated with thinking, feeling and the entire spiritual and cultural being of individuals and nations. Only when ethics - loving your neighbour - is sanctified with a real, pure, apolitical religion can politics be perceived as specie aeternitatis, and only then can such politics be based on the gospels of Jesus. A true federation of nations will come about only when nations become integrated of their own free will. Only Europe is heading in this direction. The programme of the Allies (during the First World War - V. R.) is fully compatible with such developments: free and liberated nations organise themselves, whenever they find this necessary, to form a greater whole, thus organising the entire continent. According to the Allies' programme, small nations and states must be dealt with politically and socially on equal terms with large nations and states, because a small nation is as fully legitimate a cultural individuality as a large nation. Modern humanitizem recognises the right of the less powerful. Nations are the natural organisms of humanity.

Humanity is not something supra-national; rather, it is the collective organisation of individual nations.

Key words: self-determination, ethics, Jesus, federation of nations, small nation, modern humanitismus, Europe, humanity

Pravica narodov do samoodločbe

Da je narodnost postala politična sila, bi lahko bilo samo zgodovinsko dejstvo, toda zavezniki priznavajo **pravico** narodov do samoodločbe; predsednik Wilson je poudarjal, da noben narod ne sme biti prisiljen imeti vlado, ki ne izhaja iz njega in ni namenjena njemu. Tako imenovani realni politiki se, kadar jim to ustreza, rade volje zadovoljijo s tem, kar je, zamenjujoč dejansko stanje s pravom; vendar to, kar je bilo in je, ni samo po sebi upravičeno – zgodovina in družbeno življenje sta stalen boj tistih, ki se držijo prava in pravičnosti, proti tistim, ki se držijo udobnih dejstev.

Čeprav je narodnost močna politična sila, je narodnostno pravo v modernih ustavah in zakonih do zdaj zelo nezadostno formulirano; v narodnostno mešanih državah so nekatere jezikovne pravice kodificirane, ampak do zdaj nikjer ne najdemo natančnejše pravno zamejenega pojma narodnosti, subjekt jezikovnih in narodnostnih pravic do zdaj ni bil določen v nobenem zakoniku.*

Utemeljitev narodnosti se prvič pojavlja v navedeni Herderjevi formuli; ta navdušeni glasilec humanosti izpeljuje pravice narodov iz humanitarnega principa: narod, ne država, je naravni organ človeštva. Humanost v sodobnem času, ki se začneja s humanizmom in reformacijo v ekstenzivnem (človeštvo) in intenzivnem (človečnost) smislu, je bila splošno sprejeta in je postala priznani temelj vse moderne morale; 18. stoletje je stoletje humanosti in razsvetljenstva, v imenu humanosti (filantropija, simpatija ipd.) se poskušajo izvajati reforme na vseh področjih družbenih institucij in dejavnosti.

Iz humanitizma je izpeljana tudi upravičenost in nujnost demokracije, socializma in narodnosti; vodje in teoretiki demokracije in socializma so, ravno tako kot vodje narodnostnih gibanj, upravičenost in pravico do demokracije, socializma in narodnosti izpeljevali neposredno iz krščanske zapovedi ljubezni do bližnjega – to je bila sicer predvsem taktična poteza, toda v resnici ni nobenega drugega temelja moralnosti, s tem pa tudi politike, kot ljubezen do bližnjega, pa naj se imenuje filantropija, humanost, altruizem, simpatija, enakopravnost, solidarnost. Francoska revolucija je princip humanosti izrazila s slavno formulo: svoboda, enakopravnost, bratstvo, ter ga kodificirala kot pravico človeka in državljana. Priznanje vrednote človeške osebnosti zagotavlja državljske vrednote in pravico do organiziranih družbenih teles – države, cerkve, naroda, razredov, strank itd. ter njihovih podrejenih enot; temu načelu ne nasprotuje dejstvo, da se družbenim telesom priznava utilitarna vrednost – sposobnost uresničevati določene cilje za posameznike in kolektive.

Kakor hitro se prizna upravičenost človeške osebnosti, individua, se prizna tudi upravičenost njegovega jezika (materne); to je samoumevno v državah, kjer živi en sam narod, v narodnostno mešanih državah pa postaja uradno priznavanje jezika pred-

* Masaryk piše o stanju pred prvo svetovno vojno v delu *Nova Evropa*, Brno, 1994, str. 94-105.

met narodnostnih sporov, jezikovne pravice morajo biti izrecno priznane in uzakonjene. Zato se z učvrstitvijo demokratizma priznavajo tudi narodni jeziki v državni administraciji; kjer je bila po srednjeveški tradiciji uveljavljena latinščina ter jeziki vladajočih razredov in narodov (poseben položaj francoščine), se postopoma v državni upravi začenejo uporabljati tudi jeziki, ki se pred tem niso uporabljali in so bili podrejeni. To velja zlasti za narodnostno mešane države, kot sta Avstrija, Rusija itd.¹

Jezik (materni), kot sredstvo sporazumevanja, je intimno povezan z mišljenjem, čustvovanjem ter celotnim duhovnim in kulturnim življenjem posameznikov in narodov; do mere, s kakršno so se vsi narodi v Evropi udeležili kulturnega dela, kako je to delo potekalo in kako se je izpopolnjevalo, postajajo jeziki kulturno bogatejši in dragocenejši in nastaja kulturna enakopravnost jezikov, ki ustreza politični in mednarodni enakopravnosti narodov. Moderna sredstva komunikacije so omogočila narodom, ki jim vladajo različne države, doseči kulturno enotnost – narodnost je postala zavestna sila, jezik njen eksponent, literatura v najširšem smislu pa izraz in najveljavnejši organ narodnosti.

Zato se danes politična nesamostojnost narodov in delov narodov v mešanih državah tako močno in tako splošno čuti ter tako težko prenaša. Kakšno barbarstvo je bilo na primer razkosati poljski narod in v Prusiji in Rusiji celo otrokom prepovedovati, da bi govorili poljsko! S kakšno pravico so Poljaki, Čehi in Slovaki itd. politično podrejeni, ko so drugi in manjši narodi (Danci, Nizozemci) svobodni? Ni to preprosto nesmisel, da je Romun v Romuniji svoboden, njegov sosed na Madžarskem pa zatiran? Zakaj naj bi Albanci imeli svojo državo, Jugoslovani pa ne?

To nesorazmerje v uradnem vrednotenju narodnosti in države izvira iz srednjeveškega vrednotenja države, ki jo cerkev versko posveti, to načelo pa je sprejel tudi novodobni absolutizem. Ta absolutizem so ohranjale dinastije in aristokracije; ko pa je v 18. stoletju velika revolucija (ta revolucija ni bila samo politična, ampak tudi moralna in miselna) organizirala demokratizem in republikanizem, ko so bili absolutizem, monarhizem in aristokracizem oslabiljeni, sta tudi narodnost in jezik v državni administraciji dobila na veljavi. Teokratsko precenjevanje in naravnost apoteoza države – in concreto pripadnikov dinastije – je odstopilo mesto demokratičnemu vrednotenju; država postaja centralni organ administracije, in ne aristokratskega vladanja, s tem pa postaja tudi posrednik med narodi in njihovim kulturnim prizadevanjem. Odtod izvira v vsej Evropi navzoče prizadevanje narodov za politično poenotenje in osvoboditev, za politično organizacijo Evrope na podlagi narodnosti. Zgodovinska notranja povezanost demokratizma in socializma ter narodnosti pojasnjuje, zakaj so demokratične države Francija, Anglija, Italija itd. in zdaj tudi revolucionarna Rusija, slavnostno razglasile pravico vseh narodov do samoodločbe.

Ravno tako je jasno, zakaj militaristične monarhije s srednjeveškimi teokratskimi potezami, zakaj Prusija-Nemčija, Avstrija in Turčija (k trojici kaže priključiti še Ferdinanda Bolgarskega) zavračajo narodnostni princip in nad narodnost postavljajo državo ter iz tega svojega ozkega etatizma izpeljujejo načelo, da se v "notranje" zadeve njihovih držav zavezniki nimajo pravice vmešavati.

Vendar samoodločbe narodov se ne da izpeljati, dokler bo v veljavi to farizejsko načelo. Veliki nemški časopis je že razglasil jezik Armencev za – notranjo zadevo Turčije! Takšna notranja zadeva je bilo podrejanje Slovanov, Romunov in Italijanov v

¹ S tem lahko razložimo, zakaj so narodna gibanja, zlasti revolucionarna, vedno podpirala razvoj jezika množic, med francosko revolucijo, na primer, so bili pomembni državni dokumenti izdani v provansalsčini, znano pa je tudi, kako je francoska revolucija vplivala na literarni slog in govornišvo. Uporabo različnih narečij v literaturi lahko ravno tako razlagamo z ljudskimi političnimi gibanji itd. Zanimivo je danes opazovati vpliv ruske revolucije na različne male narode Rusije.

Avstro-Ogrski, takšna notranja zadeva je kulturno uničevanje Poljakov v Prusiji, pa so vendar te "notranje zadeve" povzročile to "zunanjo" svetovno vojno.

Z noto zaveznikov predsedniku Wilsonu so narodnostna vprašanja postala mednarodna; vprašanje Belgije, Srbov in Jugoslovanov na sploh, Alzacije in Lorene, Dancev v Schleswigu, avstro-ogrskih Italijanov, Romunov, Čehoslovakov in Slovanov na sploh, poljsko vprašanje, vse to so zdaj mednarodna vprašanja, vprašanja Evrope in človeštva. Pangermeni se zdaj vsem svojim človekoljubnim idealom, čeprav so jih razglašali največji in najboljši Nemci, zgolj posmehujejo: eden od njihovih odličnih vodij, profesor Haase, izrecno izjavlja, da ljubezen do bližnjega lahko obstaja med posamezniki, ne moremo pa je dovoliti, kadar gre za narode. Na takšnem moralnem temelju pangermeni oblikujejo svoje agresivne, povsem materialistične zahteve: Nemci si morajo urediti meje – Nemci morajo zagotoviti kruh za svoje naraščajoče prebivalstvo – Nemce obkrožajo tuji narodi, zato morajo biti militaristi itd. Kot da drugi narodi ne bi ravno tako imeli krivenčastih meja in bi ne bili obkroženi (na primer mi Čehi) in jih ne bi skrbelo za kruh – ne, pa naj bo to Kant ali Bismarck, Schiller ali Viljem, Lessing ali Bernhardi! Cesar Viljem se ves čas sklicuje na Boga, samega sebe razglašajo za božje orodje – Jezusa pa ne omenja; toda ta pruski Jehova je pravzaprav politična moč cerkve, ki jo država priznava in privilegira, ki cesarju in njegovi državi v vsaki vasi daje na razpolago pastorja kot božjega žandarja. Rekli smo že, da so evropske države do danes teokratske; zato je demokracija povsod v nasprotju z državami in cerkvami: demokracija ima človeške, ne božje temelje v smislu teokracije, njen temelj je moralnost, ne uradna vera. Le če moralnost – ljubezen do bližnjega – posveti prava, čista, nepolitična vera, tudi demokracija priznava politiko sub specie aeternitatis². Takšna politika je mogoča izključno na podlagi Jezusovega učenja in obeh njegovih zapovedi.³

Problem malih narodov in držav; federacija malih narodov

Pojem in pomen velesil se je v zadnjem času bistveno spremenil; velesil je danes manj, stare izginjajo, pojavljajo se nove. Merilo velikosti je z naraščanjem števila prebivalstva postalo relativno. Pangermeni priznavajo le tri, največ štiri velesile v Evropi – Nemčijo, Rusijo, Anglijo in še Francijo; mnogi pa niti Francije ne priznavajo za velesilo. Tisti pa, ki poudarjajo omenjene naravne slabosti Rusije (nesorazmerje med številom prebivalstva in velikostjo ozemlja itd.), govorijo le o dveh velesilah, Nemčiji in Angliji. S tega stališča pa se Nemčija pogosto razglašajo za velesilo par excellence in v skladu s tem za naravnega vladarja Evrope in sveta.

Pangermeni se sklicujejo na zgodovino, češ da razvoj teži k organizaciji velikih držav, nenarodnih, mešanih držav; najdejo se tudi teoretiki, ki mešane države razglašajo za višje kot zgolj narodne države. S pangermeni se v tem oziru strinjajo nemški socialni demokrati, ki trdijo, da je za izvedbo gospodarskih in socialnih reform marksizma potrebno večje ozemlje. Politično javno mnenje Evrope se nasploh izreka v korist velikih držav. Geslo dobe zveni: imperializem. O majhnih državah in narodih se govori z nekakšnim prezirom in zasmehovanjem. Nemško videnje države kot sile je formuliral Treitschke z izjavo, da je v ideji majhne države nekaj smešnega.

Toda pogledjmo, kaj nam pravi zgodovina. Občasno so nastajale velike, narodno mešane države; zadnji poskus je bil Napoleonov, pred njim je bilo srednjeveško cesarstvo, Franki, Rim, Bizanc itd., če potujemo nazaj v preteklost. Vsa ta cesarstva so pro-

² Pod zornim kotom večnosti.

³ Osnovni nazor o zgodovinskem nasprotju med demokracijo in teokracijo je obširneje razložen v spisu o Rusiji.

padla, nastale so manjše države. Srednjeveško cesarstvo je bilo poseben primer povezave med državo in cerkvijo, sestava teh cesarstev pa sploh ni bila enaka. Danes velike, narodnostno mešane monarhije sodijo v preteklost, v dobo, ko je bila fizična sila odločilna in ko še ni bilo priznano narodnostno načelo, ker ni bila priznana demokracija. Velike, narodnostno mešane države so skoraj sinonim za avtokracijo.

Zgodovina nas naprej uči, da so nekatere velike in večje države nastale z združitvijo držav iste narodnosti – Nemčija, Italija; vzpon teh velikih držav je nekaj povsem drugega kot podrejanje različnih narodov enemu narodu.

Zgodovina nas končno tudi uči, da so v novejši dobi poleg večjih držav, ki so nastajale z narodnim povezovanjem, nastajale tudi majhne države. Od konca 18. stoletja so tako nastale Belgija in Nizozemska, Srbija, Grčija, Bolgarija, Norveška, Albanija (preoblikovana je bila Švica). Nenarodne velesile izginjajo; Turčija je propadla, ravno zdaj se razčlenjuje velika mešana Rusija, iz katere nastajajo majhne in manjše države, razpada pa tudi nenarodna Avstro-Ogrska.

Zgodovina uči, da je razvoj očitno naklonjen nastanku majhnih in manjših narodnih držav; od 27 držav Evrope lahko imenujemo velike le Rusijo, Nemčijo, Avstro-Ogrsko, Anglijo, Francijo, Italijo – preostale, torej velika večina, so manjše, bodisi srednje (Španija) ali majhne (Danska, Črna gora). Trditev pangermanov je očitno neupravičena.

Povsem nepravilno je istovetenje imperializma s kapitalizmom, kot to počnejo marksisti; velesile so nastale pred modernim kapitalizmom, imperialistična oziroma osvajalna prizadevanja ne nastajajo zgolj zaradi finančnih oziroma gospodarskih motivov.⁴

Moderna država, ki ima zapletenejša naloge kot starejše predhodnice, potrebuje, preprosto rečeno, veliko denarja; državljani morajo razen za svoje domače in zasebne potrebe velik del svojih dohodkov in zaslužka prispevati za administracijo. Vse dežele niso enako bogate in plodne, nimajo enako ugodne zemljepisne lege in enako dobrih sosedov – naravno je, da majhne, bolj revne (naravno ali po stopnji gospodarskega in kulturnega razvoja) države svojim državljanom ne morejo zagotoviti vseh ugodnosti, ki so na voljo državljanom večjih in bogatejših držav. Toda kje piše, da morajo biti vsi narodi enako bogati oziroma sploh enaki?

Majhen narod lahko intenzivno opravlja vse svoje delo in s tem do določene mere nadomesti svojo neštevilčnost; veliki narodi pri svoji dejavnosti ravnajo bolj ekstenzivno. Razmerje je podobno kot med lastnikom majhnega kosa zemlje in veleposesnikom. Zato si v velikih državah posamezni deli prizadevajo za različne oblike avtonomije proti centralizaciji.

Nasprotniki malih narodov in držav trdijo, da male države ne uspevajo, in to ne samo gospodarsko in vojaško, ampak tudi kulturno – kot bi majhen narod imel tudi majhno in zaostalo mišljenje in cilje. Spor se mora rešiti z natančno ugotovitvijo dejstev

⁴ Če govorimo o pojmu imperializma, bi opozoril vsaj na naslednje: imperij lahko razumemo v rimskem ali v srednjeveškem smislu: rimsko cesarstvo je bilo rezultat ekspanzivnega militarizma; srednjeveški imperij je bil ex thesi na začetku pa tudi v praksi zgrajen na duhovnih temeljih, cesarstvo je bilo teokratsko, država in cerkev sta bili eno. Pozneje je cesarstvo postalo močnejše kot papeštvo in v novejšem času si je država prisvojila ves srednjeveški absolutizem. Dinastični vladarji so se ves čas držali in se še danes držijo teokratskih osnov. Avstrija, ki je primerno izrabila srednjeveški imperij za svoj rod, se je temu principu odpovedala; Prusija ga je obnovila. Rusija se je držala ideje bizantinskega imperija. V praksi se vse te države držijo starorimskega vzorca – materialna vladavina jim je sredstvo in cilj. Srednjeveško cesarstvo je bilo za določen čas lahko upravičeno; moderno cesarstvo je anomalija. Beseda imperializem se pogosto uporablja v smislu mirne federacije različnih držav (prim. odst. 14 o novi državi in narodnosti).

in razlago pojmov. Vzemimo za primer Čehe: narod, ki je mnogo manjši kot Nemci (zdaj je razmerje verjetno 10 : 80), se je znal skozi stoletja vse do danes upirati močnemu nemškemu pritisku, čeprav so bili bolj zahodni in severni Slovani ponemčeni; politično je Češka zasedala pomembno mesto v vrsti narodov in nekaj časa celo izvajala imperialistično politiko, ko si je podredila Dunaj in Brandenburg z mestom, kjer danes stoji Berlin; kulturno se je Češka dvignila že v 14. stoletju in ravno Čehi so bili tisti, ki so prvi zlomili avtoriteto srednjeveške teokracije in s svojo revolucijo odprli novo dobo. Imena Žižke, Husa, Chelčického in Komenskega so med največjimi. Ko jih je zlomilo združeno prizadevanje celotne Evrope, so se Čehi po dvestoletnem životarjenju konec 18. stoletja povzdignili k novemu kulturnemu življenju – renesansa češkoslovaškega naroda je izraz narodne trdoživosti. Zakaj torej in s kakšno pravico pangermani odrekajo Čehom in Slovakom samostojnost?

Tako kot češki narod so tudi Danci, Norvežani, Švedci, Finci dokaz, da se kulturna zmogljivost ne more meriti samo s kilometri ozemlja ali statističnimi številkami.

Današnji veliki narodi so temelje svoje kulture položili v času, ko so bili manjši in majhni; zlasti pomembno pa je, da v starejši dobi ni bilo teh modernih komunikacijskih, industrijskih in drugih razmer, o katerih se trdi, da so potrebne za razvoj današnje zagnane kulture, in katerih sredstva so dostopna tako malim kot velikim narodom – Dante, Shakespeare, Molière in drugi so živeli v dneh majhnih razmer. Jezus in njegovi učenci pa so zrasli v odročni azijski pokrajini...

Natančnejša analiza in primerjava velikih in malih narodov bi morala raziskovati nadarjenost, kapaciteto narodov; v tej smeri intenzivno prizadevanje nekaterih malih narodov kaže na veliko naravno nadarjenost; mali narod, ki se brani pred velikim, misli veliko bolj intenzivno kot veliki, ki se zanaša na svojo številčno premoč. V tem smislu so običajne sodbe o kulturni stopnji in dosežkih malih narodov zelo nenatančne in neznanstvene.⁵

Nasprotniki malih držav in narodov kažejo na Avstrijo kot na baje klasičen dokaz, da se morajo mali narodi povezovati v večje federativne enote, saj sicer ne morejo ohraniti samostojnosti.

Res je, da je turška nevarnost leta 1526 pripeljala do unije med Avstrijo, Češko in Ogrsko; ravno tako pa je res, da so avstrijski Habsburžani hitro izrabili prosto unijo in si podredili Češko in Ogrsko. Habsburžani so postali desna roka ogrožene teokracije in s pomočjo cesarstva in Evrope zlomili predvsem Češko in njen husitizem. S krvjo, železom in jezuitizmom so Habsburžani zlomili češko revolucijo (1618) in kulturo. Celotna zgodovina Avstrije in njenega prizadevanja po enotni centralizirani, germanizirajoči državi je dokaz in zgled dinastične gospodovnosti, in ne federacije. Avstrija je bila federacija le toliko, kolikor je bila zveza treh svobodnih držav; današnja Avstro-Ogrska ni federacija malih narodov; ta federacija obstaja zgolj na papirjih slaboumnih in priskledniških zgodovinarjev in politikov; Avstro-Ogrska je organizirano nasilje manjšine nad večino, Avstro-Ogrska je nadaljevanje srednjeveškega dinastičnega absolutizma.

Avstro-Ogrsko sestavlja devet narodov: Nemci – Čehi s Slovaki – Poljaki – Ukrajinci – Srbo-Hrvati – Slovenci – Romuni – Italijani – Madžari. Nekateri imajo Slovake za poseben narod; Ladini na Tirolskem so tudi poseben narod, pa tudi del židov izjavlja svojo narodnost. V vseh preostalih mešanih državah, tudi v Rusiji, je t. i. vladajoči narod v večini. Kaj je Avstrija? Dinastija z aristokracijo, armada in njeni višji

⁵ Po kraniometričnih podatkih tudi nemških antropologov izkazujejo Čehi in mislim, da še Hrvatje, najvišji lobanjski in možganski indeksi.

častniki, višji uradniki birokracije in cerkev (hierarhija), ki zagotavljajo potrebno duhovno policijo. Mickiewicz je upravičeno primerjal to nenarodno in protinarodno državo z vzhodnoindijsko kompanijo, v kateri dvesto družin izkorišča narode.

Turčija je bila tudi "federacija" narodov – pa je padla; s Turčijo pada tudi anomalija Avstrije, kot je pravilno napovedal Mazzini.

Resnična federacija nastane šele, ko bodo narodi svobodni in se bodo sami združevali. K temu je usmerjen razvoj Evrope. Program zaveznikov povsem ustreza temu razvoju: svobodni in osvobojeni narodi se organizirajo glede na potrebe v večje enote; na ta način se bo organiziral celoten kontinent. Če bodo nastajale federacije manjših držav, bodo to svobodno ustanovljene federacije, nastale zaradi resnične potrebe narodov, ne pa zaradi dinastičnih in imperialističnih ciljev.

Federacija brez svobode ni mogoča; to je treba jasno povedati tistim avstrijskim in drugim politikom, ki zdaj v sili obljublajo avtonomijo in federacijo. Danes imamo tri primere federacij in v vseh so združene samostojne, svobodne države: v Švici, Ameriki in Nemčiji. Švica in Amerika sta celo republiki; Nemčija je monarhistična, toda posamezne države so samostojne. Hočejo Habsburžani resnično federacijo samostojnih držav in narodov? Gotovo ne; saj Nemci že grozijo, da federalizacije Avstrije nikoli ne bi dopustili.

Po programu zaveznikov morajo biti mali narodi in države politično in socialno enako spoštovani kot veliki narodi in države. Mali narod, ozaveščen in kulturno se razvijajoč, je ravno tako polnopravna enota in kulturna entiteta kot veliki narod.

Problem malih narodov in držav je enak kot problem t. i. malega človeka: gre za to, da bi bila človeška vrednost, človeška individualnost priznana ne glede na fizične razlike v velikosti. To je pravzaprav smisel in jedro tega velikega humanega gibanja, ki označuje novo dobo in se kaže v socializmu, demokratizmu in nacionalizmu. Moderni humanizem priznava pravice slabotnega; saj je v tem smisel vsega prizadevanja za napredek in priznanje človeškega dostojanstva: močan si bo znal sam pomagati – varovanje slabotnejših in slabotnih, varovanje malih, posameznikov, korporacij in razredov, narodov in držav je naloga nove dobe. Povsod se slabotni, zatirani in izkoriščani povezujejo – povezovanje je velik program dobe: federacija, prosta federacija malih narodov in držav bo rezultat tega principa, ki zagotavlja smiselno organizacijo človeštva.⁶

Narodnost in mednarodnost

Nasprotniki malih narodov se sklicujejo na tendenco zgodovinskega razvoja, baje usmerjenega k tvorjenju velikih držav, ki požirajo male, narodne države, hkrati pa poudarjajo pomen mednarodnosti ter male narode in države obsojajo kot zoprno oviro na poti k mednarodnosti in svetovnosti.

Kako je v resnici z razvojem velikih in malih držav, je že bilo pokazano; preostaja še raziskati trditev o mednarodnosti in njenem odnosu do narodnosti.

Osamosvojitve manjših in malih narodov ni v nasprotju z razvojno tendenco, ki utrjuje vse ožjo in ožjo meddržavno in mednarodno povezanost; res je, da posamezniki

⁶ Problem federacije (in avtonomizacije) bi zahteval obširnejšo razlago, kot jo lahko podamo v tej skici. Ni treba opozarjati, da obstaja razlika med ameriško in nemško federacijo, ki sta v bistvu enojezični, ter švicarsko s tremi (štirimi) narodi; pomembno pa je opozoriti na to, da so nekateri privrženci federacije sprejemali razmere, v kakršnih so se mali narodi morali braniti. Toda ravno za to gre – oslabiti bojevitost do te mere, da bo zagotovljen mir. Če Evropa sprejme demokratične nazore zaveznikov, bodo federacije lažje oziroma manj nujne, saj bo vsa Evropa enotneje organizirana.

in narodi naravnost čutijo potrebo po povezovanju z drugimi in da zgodovina teži k organizaciji celotnega človeštva.

Toda ta zgodovinski razvoj je dvojni proces: hkrati z individualizacijo na vseh področjih se krepi organizacija posameznikov. Politično izraženo: razvijata se avtonomija in samouprava posameznikov, razredov, narodov in hkrati se posamezniki, razredi, narodi ožje povežejo, organizirajo, centralizirajo. Ta proces se dogaja znotraj narodov, pa tudi v odnosih med narodi – meddržavnost in mednarodnost postajata intimnejši. Evropa očitno teži h kontinentalni organizaciji.

Narodnostni princip je v veljavi hkrati z mednarodnim (meddržavnim). Evropski narodi si, v enaki meri, kot se individualizirajo, prizadevajo tudi za gospodarsko in komunikacijsko združevanje in se nasploh zблиžujejo po tehnični kulturi; toda individualizacija in centralizacija se poglobljata tudi duhovno z izmenjavo idej in celotne kulture (znanje tujih jezikov, prevajanje). Evropa in celotno človeštvo se združujeta.

Med narodnostjo in mednarodnostjo ni nasprotja, ampak ujemanje; narodi so naravni organi človeštva. Človeštvo ni nekaj nadnarodnega, je organizacija posameznih narodov. Če si torej posamezni narodi prizadevajo za osamosvojitve in skušajo razbiti države, v katerih so bili do zdaj, to ni boj proti mednarodnosti in človeštvu, ampak boj proti zatiralcem, ki so države zlorabljali za nivelizacijo in politično enoličnost. Človeštvo ne teži k enoličnosti, ampak k enotnosti; in ravno osamosvojitve narodov bo omogočila organsko povezovanje, federacijo narodov, Evrope in celotnega človeštva.

Raznolikost jezikov ni ovira. V srednjem veku in še dolgo v novi dobi je Evropo povezovala latinščina; v novi dobi je to mesto toliko zasedla francoščina, kolikor je imela Francija v Evropi politično in kulturno premoč in vodilno mesto. Danes je angleščina najbolj razširjena, ne samo v Evropi, ampak tudi na drugih celinah; to lahko razložimo z razmahom angleškega naroda.

Danes je pri vseh narodih, še zlasti pa majhnih, razširjeno znanje jezikov: ljudi, ki govorijo dva jezika, je povsod čedalje več, s tem pa je omogočeno živo povezovanje med ljudmi. To povezovanje v času latinščine in francoščine ni bilo popolnejše, nasprotno; znanje teh jezikov je bilo omejeno na bolj izobražene razrede in plemstvo; danes je izobrazba in tudi znanje jezikov splošnejše, bolj demokratično.

Današnja mednarodnost je nekaj povsem drugega kot kozmopolitizem 18. stoletja, zlasti francoski; sam po sebi je bil ta kozmopolitizem aristokratski, omejen na plemstvo in izobražence.

V 20. stoletju so se poleg Francozov in Angležev povzdignili tudi drugi narodi in jeziki: Italijani, Rusi, Nemci; z izpopolnjevanjem komunikacijskih sredstev in rastočo, do zdaj neznano intermigracijo narodov, zlasti delovnih ljudi, se krepi internacionalizem demokratičnega tipa. Socialistična internacionala je njegova posebna oblika; toda ne samo delavstvo, danes so vsi stanovi (znanstveniki in filozofi, tehniki, trgovci, pravniki, umetniki itd.) organizirani mednarodno.

Šele s to mednarodnostjo nastaja delitev dela narodov, ne toliko gospodarska, ampak kulturna nasploh. Evropa in človeštvo se združujeta. Mednarodnosti ne ovirajo mali narodi, kot ravno dokazuje ta vojna.

Bibliografija:

Masaryk, T. G., Světova revoluce, Čin a orbis, v Praze, 1925.

Masaryk, T. G., Světovna revolucija, Ljubljana, 1936.

Masaryk, T. G., Nová Evropa, Doplnek, Brno, 1994.